

Tunnustuskamppailut jälkihuollon sosiaalityössä

Riikka Korkiamäki, Johanna Hedman, Tarja Vierula
ja Tuija Eronen

Johdanto

Nähdynksi, kuulluksi ja ymmärretyksi tulemista voidaan pitää inhimillisinä perustarpeina. Myönteisen minäkuvan, itsetunnon sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmista on tärkeää kokea tulevaisuuden hyväksytyksi ja arvostetuksi omana itsenään, yhteisönsä jäsenenä ja sen edustajana. Sosiaalityön tutkimuksessa ja ammatillisissa käytännöissä tarkastellaankin usein asiakkaiden kokemuksia ja tarvetta tulla nähdyksi ”oikein”. Vähemmälle on jäänyt sen käsittely, miten *sosiaalityön tekijät*¹ kokevat tulevaisuuden nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi. Tässä artikkelissa olemme kiinnostuneita työntekijöiden tarpeesta tulla

1 Kirjoitamme sosiaalityön tekijät erikseen (vrt. sosiaalityöntekijät), sillä tämän tutkimuksen aineistontuotantoon on osallistunut muitakin kuin muodollisen sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavia ammattilaisia. Katsoimme esimerkiksi sosiaalihojaajien, yhtä lailla kuin sosiaalityöntekijöiden, tekemän sosiaalityötä eli olevan sosiaalityön tekijöitä artikkelimme kontekstina olevassa lastensuojelun jälkihuollossa.

”oikein ymmärretyksi” asiakkaidensa taholta, yhteiskunnallisen palvelujärjestelmän toimijoina sekä yhteiskunnallisesti merkittävän työn tekijöinä.

Hyödynnämme artikkelissa tunnustussuhdeteoreettista näkökulmaa sosiaalityön tekijöiden kokemusten tarkastelemiseen. Analysoimme työntekijöiden haastatteluja ja ryhmäkeskusteluja tunnustuskamppailujen (*struggles for recognition*) näkökulmasta. Tunnustuskamppailuissa on kyse yhteiskunnallisten ryhmien ja niitä edustavien yksilöiden välisistä tilanteista, joissa kamppaillaan tunnustuksesta, arvostuksesta, oikeutuksesta ja identiteeteistä. Kamppailujen ajatellaan aktivoituvan, kun yksilö tai ryhmä kokee, ettei heitä kohdella oikeudenmukaisesti tai heidän rooliaan tai identiteettiään ei tunnusteta (Honneth 1995).

Artikkelimme empiirisenä kontekstina on lastensuojelun jälkihuolto. Jälkihuollon sosiaalityön vaativana tehtävänä on tukea lastensuojelun sijais- tai avohuollosta täysi-ikäistyvää nuorta siirtymävaiheessa, joka olennaisesti määrittää nuoren elämänskulkua hänen etsiessään paikkaansa elämässä ja yhteiskunnassa. Tehtävän erityisyydestä huolimatta tutkimusta jälkihuollon työntekijöiden työtään koskevista kokemuksista on varsin vähän. Aiempi kiinnostus on kohdistunut lähinnä työntekijöiden näkemyksiin asiakasnuorten tilanteista (esim. Eronen 2013; Syme & Hill 2017). Nuorten tilanteiden tarkastelu on tärkeää, mutta myös jälkihuollon työntekijöiden kokemuksilla on merkitystä tukemisen mahdollisuuksia ja toimivuutta tarkasteltaessa (Oterholm 2018).

Artikkelissa kysymme, *millaisissa tunnustuskamppailuissa jälkihuollon työntekijät ovat osallisina ja miten he näissä kamppailuissa kokevat saavansa tunnustusta tai jäävänsä sitä vaille*. Tämän katsomme avaavan näkymää siihen, miten ammattilaiset kokevat itsensä ja toimintansa palvelujärjestelmän kehityksessä, ja lisäävän ymmärrystä sosiaalityön vaativuudesta tunnustuksen tarpeen näkökulmasta.

Vaativa jälkihuolto

Tässä artikkelissa viittaamme jälkihuollolla lastensuojelun avo- tai sijaishuollon sijoituksen jälkeiseen sosiaalihuollon tukeen silloin, kun sijaishuolto päättyy nuoren täysi-ikäistymiseen. Aikuistumista tukeva

jälkihuolto perustuu lastensuojelulakiin, jonka mukaan kyseessä on subjektiivinen oikeus sijoitettuna olleille 18–23-vuotiaille nuorille. (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §; Laki lastensuojelulain muuttamisesta 28.12.2023/1283.) Sijaishuollosta itsenäistymisen vaihetta on pidetty erityisen riskialttiina, sillä sijaishuollon tuki ja kontrolli päättyvät nuoren täyttäessä 18 vuotta eikä kaikilla nuorilla ole luonnollista tukiverkostoa, joka kannattelisi aikuistumisen ja itsenäistymisen haasteiden koetellessa toimintakykyä (Törrönen & Vauhkonen 2012; Bečević & Höjer 2024; Vierula ym. 2024).

Suomessa lainsäädäntö antaa paljon harkintavaltaa yksittäiselle sosiaalityöntekijälle sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tuentarpeiden ja palveluiden määrittelyssä (Hirschovits-Gerz ym. 2023). Nuoren asioista vastaavan jälkihuollon sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelman laatimisesta sekä aikuistumisen tukemiseen kuuluvista moninaisista tehtävistä tavoitteellisesti, johdonmukaisesti ja pitkäkestoisesti (Lastensuojelun käsikirja 2024). Työn vaativuutta lisää monesti sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten aiemman elämän repaleisuus ja kokemukset traumatisoivista asioista (esim. Törrönen & Vauhkonen 2012; Syme & Hill 2017; Kääriälä 2020). Jälkihuollossa työskennellään usein vaikeiden sosiaalisten ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien, asunnottomuuden, pitkittyneen työttömyyden ja koulutuksen ulkopuolella olemisen, fyysiseen terveyteen liittyvien haasteiden ja toimeentulovaikeuksien parissa (esim. Eronen 2013, 78; Oterholm 2018). Lisäksi jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden vaativana tehtävänä on motivoida ja sitouttaa nuori vapaaehtoisena tarjottavaan jälkihuollon tukeen (Valset 2018).

Jälkihuollon sosiaalityön tekijät tekevät yhteistyötä sekä nuorten läheisverkoston että moniammatillisen palveluverkoston kanssa useilla hallinnonaloilla. Tyypillistä on toimiminen palvelujärjestelmän rakenteellisilla rajapinnoilla, kuten lastensuojelun sijaishuollon ja aikuissosiaalityön välimaastossa. Myös päihdehuolto-, mielenterveys-, koulutus-, terveydenhuolto- sekä työvoima- ja elinkeinosektorin toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö on tavallista (Hirschovits-Gerz ym. 2023; Vierula ym. 2024).

Jälkihuollon sosiaalityön haasteellisena tehtävänä on myös huolehtia siitä, että ”laadukasta jälkihuoltoa on tarjolla tasapuolisesti kaikille

sijoitettuna olleille lapsille ja nuorille, riippumatta sijoitusmuodosta tai paikkakunnasta” (Lastensuojelun käsikirja 2024). Aiempi tutkimus on kuitenkin osoittanut, että jälkihuollon toteuttamistavat vaihtelevat alueittain (STM 2019). Tämä paitsi eriarvoistaa nuoria, myös asemoi työntekijöitä eri tavoin palvelujen toteuttamisresurssien ja puitteiden näkökulmasta. Jälkihuollon ammattilaiset ovatkin raportoineet palvelujärjestelmän rakenteellisista puutteista, monialaisen yhteistyön haasteista sekä toimijoiden välisten roolien epäselvyydestä nuorten asioiden hoitamisessa (Hirschovits-Gerz ym. 2023). Lisäksi työntekijät kokevat taloudellisen tehokkuuden paineet, kuten asiakasmäärien kasvun ja vähenvän ajan nuorta kohden, varsin henkilökohtaisesti, mikä lisää työn emotionaalista kuormittavuutta. Näin on myös muualla lastensuojelussa (esim. Rousu & Holma 2004; Mänttari-Van der Kuip 2013).

Jälkihuollon työntekijät pitävät suhdettaan asiakasnuoriin työn keskeisimpänä elementtinä, mutta suhteiden rakentumista haastavat esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuus ja nuorten muuttaminen toiselle paikkakunnalle (Weiste ym. 2020; Hirschovits-Gerz ym. 2023). Nuorten ohella myös työntekijöille suhteiden sirpaleisuus, vaihtuvuus ja luottamuksen puute – niin suhteessa asiakasnuoriin kuin kollegoihin ja yhteistyökumppaneihin – lisäävät kokemusta työn vaativuudesta, sillä myös työntekijät kaipaavat kunnioitusta, hyväksyntää, lämpöä ja yhteistoiminnallisuutta ihmis- ja yhteiskuntasuhteissaan (ks. Holt & Kirwan 2012). Kamppailua tämän inhimillisen tarpeen täyttymiseksi voidaan pitää leimallisena jälkihuollon sosiaalityölle.

Tunnustuskamppailut sosiaalityössä

Tarve saada tunnustusta on yhteistä kaikille ihmisille (Hirvonen 2020, 9). Tunnustussuhdeteorioiden (esim. Taylor 1992; Honneth 1995) mukaan kysymys on arvostuksen saamisesta, kunnioituksesta sekä nähdäksesi ja kuulluksi tulemisesta. Axel Honnethin (1995) mukaan lähi-suhteissa koettu emotionaalinen tuki, yhteisöllistä osallisuutta vahvistava sosiaalinen arvostus sekä yksilön oikeuksien kunnioittaminen ovat välttämättömiä myönteisen identiteetin ja yhteiskunnallisen toimijuuden rakentumiselle (Korkiamäki ym. 2016, 16). Tunnustetuksi tul-

lessaan ihminen voi häneen kohdistuvien sanojen, eleiden ja tekojen kautta kokea itsensä arvokkaaksi omana itsenään sekä osana yhteisöjä ja ympäristöjä, joissa elää (Sennett 2004, 205). Tämä tunnustamisen dynamiikka on läsnä kaikessa yksilöiden ja yhteisöjen välisessä kanssakäymisessä. Kyse on toistuvista neuvotteluista sen välillä, millaisena haluan tulla ymmärretyksi ja miten muut minut näkevät (Korkiamäki ym. 2016). Ensisijaisia tunnustuksen antajia ovat ihmiset yksilöinä, mutta tunnustuksesta kamppaillaan myös suhteessa yhteisöihin ja instituutioihin (Laitinen 2011). Tunnustetuksi tulemista voidaankin tarkastella niin identiteetin kuin oikeudenmukaisuuden kysymyksinä sekä poliittisina kamppailuina (Huttunen 2020, 175).

Petteri Niemen (2020, 271–272) mukaan tunnustuksen käytännölliset ulottuvuudet – välittäminen, kunnioitus ja arvostaminen – ovat sosiaalityön keskeisiä arvoja. Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on tunnustuksen edellytysten varmistaminen marginaalisissa ja haavoittavissa tilanteissa eläville edistäen vastavuoroisen välittämisen, kunnioittamisen sekä yhteistoiminnallisen arvostamisen olosuhteita (emt.; Ikäheimo 2008). Sosiaalityön tekijät määrittelevät kuitenkin myös itseään ja toimintaansa joko yhteisymmärryksessä tai ristiriidassa ympärillään oleviin ihmisiin, yhteisöihin, instituutioihin ja yhteiskuntaan. He kaipaavat työssään ja toiminnassaan tunnustusta erityisille ominaisuuksilleen, yleisille oikeuksilleen sekä yksilöllisille kyvyilleen ja aikaansaannoksilleen (ks. Särkelä 2020). Samalla kamppaillaan tunnustusta ohjaavien normien tulkinnasta (Laitinen 2011, 11).

Honnethin (1995) teorian perusteella voidaan ajatella, että sosiaalityön tekijöitä ajaa tunnustuskamppailuihin erityisesti kokemukset tunnustuksen puutteesta (Hirvonen 2020, 15). Hänen mukaansa tunnustuskamppailujen ”kielioppina” tai ”logiikkana” (Laitinen 2011, 8) on tunnustuksen saaminen ”oikeutetuille vaatimuksille”, kuten työn tekemisen mahdollisuuksille, tarpeille ja tasavertaiselle asemalle (emt.). McBriden (2013) mukaan tunnustuskamppailujen taustalla ei kuitenkaan aina ole inhimillinen tarve vaan kamppailu normatiivisesta auktoriteetista. Näin ajatellen ihmiset eivät ole passiivisia tunnustuksen vastaanottajia vaan toimijoita, joiden on hyväksyttävä tunnustava taho auktoriteetiksi, jotta siltä saatu tunnustus olisi merkityksellistä (ks. Koskinen 2020).

Charles Taylorin (1992) mukaan auktoriteettiaseman saaneiden 'merkityksellisten toisten' antama palaute ja suhtautuminen muokkaavat syvästi ihmisen itseymmärrystä yksilönä sekä yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä (ks. Pirhonen 2015). Merkityksellisten ihmisten ja yhteisöjen tunnustama ihminen kokee itsensä kuulluksi, ymmärretyksi ja arvostetuksi, mikä vahvistaa itsetuntoa, itsekunnioitusta ja itsearvostusta sekä ehkäisee eriarvoisuuden, epäoikeudenmukaisuuden, nöyryytyksen ja arvottomuuden kokemuksia (Taylor 1992). Arto Laitinen (2011, 1) tähdentää, että ”onnistuneiden tunnustuksen kokemusten mahdollisuus on keskeistä sosiaaliselle integraatiolle ja kunkin moraaliselle motivaatiolle osallistua yhteiskunnan toimintaan tekemällä osansa ja antamalla toisille tunnustusta”. Tätä voidaan pitää erityisen merkittävänä sosiaalityössä, jossa monien haavoittuvassa asemassa elävien ihmisten kokemukset oikeudenmukaisuudesta, arvostuksesta ja ymmärretyksi tulemisesta ovat riippuvaisia työntekijöiden työlleen saamasta tunnustuksesta.

Aineisto ja analyysi

Artikkelimme aineistona ovat lastensuojelun sijais- ja jälkihuoltoyksiköissä työskentelevien haastattelut sekä jälkihuollon ammattilaisille järjestettyjen työpajojen ryhmäkeskustelut. Aineisto tuotettiin vuonna 2022 osana lastensuojelun jälkihuoltoa koskevaa tutkimushanketta². Koska useissa työpajoissa ja haastatteluissa kuulemamme näkemykset ja pohdinnat olivat samankaltaisia osallistujien ammattitaustasta, organisaatiosta ja työpaikkakunnasta tai -alueesta riippumatta, oletamme aineiston kuvaavan melko kattavasti sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten parissa työskentelevien kokemusmaailmaa.

Yksilöhaastattelut toteutettiin kahdessa eri kaupungissa, ja niihin osallistui kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää, kymmenen muuta sosiaalityöntekijää ja kuusi sosiaali ohjaajaa. Järjestämäämme seitsemään työpajaan osallistui yhteensä 51 sosiaalityöntekijää, ohjaajaa ja jälkihuollon tukihenkilöä, jotka työskentelivät sijaishuollosta itsenäistyvien tai

2 Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä -hanke, STM 2021–2023, ks. <https://projects.tuni.fi/hyvaajalkea/>

itsenäistyneiden nuorten kanssa kahdessa kaupungissa ja yhdellä yksityisellä palveluntuottajalla. Työpajojen ja haastattelujen aiheina olivat täysi-ikäistyvän nuoren siirtymävaihe jälkihuollon asiakkuuteen, eri osapuolten roolit ja tehtävät siirtymävaiheessa sekä jälkihuoltotyön käytännöt ja reunaehdot. Molemmat aineistot sisältävät runsaasti kuvauksia jälkihuollon ammattilaisten arkisista tunnustuksen ja sen puutteen kokemuksista.

Tutkimussuunnitelma on käynyt läpi eettisen ennakkoarvioinnin, ja tutkimusluvat saatiin kunnilta ja organisaatioilta. Haastatteluihin ja työpajoihin osallistuneet antoivat informoidut suostumuksensa. Erityistä huomiota aineiston tuotannossa ja raportoinnissa on kiinnitetty yksityisyyden suojaan, sillä halusimme antaa osallistujille tilaisuuden kuvata niin toimivia kuin ongelmallisia käytäntöjä. Artikkelin tuloslukujen sitaateissa emme erottele ammattiryhmiä toisistaan, mutta ilmaisemme, onko ote työpajasta vai haastattelusta (TP=työpaja, H1=haastattelu kunnassa 1, H2=haastattelu kunnassa 2). Työpajat ja haastattelut on koodattu juoksevasti.

Äänitallennettujen ja litteroitujen yksilöhaastattelujen kesto on noin 26 tuntia (litteroituna 215 sivua), ja työpajojen keskusteluaineiston kesto yli seitsemän tuntia (95 sivua, fontti Verdana, fonttikoko 8, riviväli 1). Analyysi toteutettiin ensivaiheessa aineistolähtöisellä temaattisella sisällönanalyysillä tarkastellen sitä, miten ammattilaiset kuvaavat jälkihuoltoa, sen haasteita ja onnistumisia. Havaitut teemat liittyivät nuorten kanssa työskentelyyn ja palvelujärjestelmään. Niissä kuvattiin työntekijöiden kokemuksia arvostuksen saamisesta tai puuttumisesta nuorilta sekä haasteita palvelusektorien välillä toimimisessa. Lisäksi kuvattiin kokemusta siitä, että työn merkitystä tai vaativuutta ei tunnisteta laajemmin yhteiskunnassa.

Analyysin toisessa vaiheessa tulkitsimme haasteiden ja onnistumisten kuvauksia jälkihuollon työntekijöiden kamppailuina tunnustuksesta. Analyysin perusteella he kamppailevat tunnustuksesta ennen kaikkea suhteessa (1) hallinnollisissa ja organisatorisissa puitteissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen asiakkaana olevan nuoren kanssa, (2) yhteistyökumppaneihin hoitaessaan nuoren asioita sekä (3) yhteiskuntaan ja kulttuuriin hakiessaan arvostusta työlleen. Suhteet eivät useinkaan ole selkeästi eroteltavissa toisistaan, sillä läsnä on usein samanaikaisesti eri

tasoilla eläviä tunnustuskamppailuja. Selkeyden vuoksi esittelemme kuitenkin tunnistamiamme tunnustussuhteita erikseen.

Kamppailu nuoren tunnustuksesta

Tutkimuksessamme jälkihuoltotyötä näytti kuvaavan yleisesti ristiriitaisuus, jonka mukaan nuoret eivät koe saavansa riittävästi tukea, kun taas ammattilaiset kokevat, etteivät nuoret ota tarjottua tukea vastaan. Näitä tilanteita tulkitsimme tunnustussuhteisiin liittyvänä kohtaamattomuutena: työntekijät kertoivat tarpeesta saada nuorilta tunnustusta sekä jälkihuollon työlle että itselleen hyvää tarkoittavina ammattilaisina. Aineistomme sisälsi kuvauksia sekä tunnustetuksi tulemisen kokemuksista että tunnustusta vaille jäämisestä.

Nuorten kanssa työskentelyyn liittyvät haasteet näyttäytyivät työntekijöille nuorten ymmärtämättömyytenä heille tarjottua palvelua kohtaan. Koska jälkihuollon palvelut ovat nuorille vapaaehtoisia eikä käytettävissä ole pakkokeinoja, osa työntekijöistä odotti täysi-ikäisen nuoren ymmärtävän olevansa itse vastuussa tilanteestaan ja elämästään. Toisaalta palvelun vapaaehtoisuus mahdollisti avoimemman, kontrollista vapaamman vuorovaikutussuhteen nuoren ja työntekijän välillä. Tällöin mahdollistuivat kokemukset tunnustetuksi tulemisesta aitona avun tarjoajana ja nuoresta välittävänä aikuisena:

”Sijaishuollon puolella on se tietty rooli työntekijällä tarvittaessa arvioida vastentahtoisia päätöksiä. Mutta jälkihuollossa ... meillä ei ole keinoja antaa rajoitteita. Usein se on edistänyt asiakassuhteen syntymistä. Ja nuoretkin sen yleensä hoksaa, että tää oikeesti vaan auttaa mua.” H2/6

Turhautumista työntekijät kokivat, jos nuori ei ymmärtänyt palvelua kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin edistäjänä ja aikuistumisen tukena. Eräs sosiaalityön tekijä kuvasi, kuinka ”nuoret ehkä myös näkee, että me ollaan apuautomaatti, kun rahat loppuu tai kämppä menee tai ei pysty lopettamaan juomista tai jotain, sitten meihin voi olla yhteydessä” (H2/5). Kokemus siitä, että nuori ei ymmärrä palvelun luonnetta syntyi

myös silloin, kun nuori osoitti tyytymättömyyttä saamiinsa palveluihin. Tällaiset tilanteet saattoivat tuntua työntekijöistä tunnustuksen puutteelta sekä kokonaisvaltaisesti tukeville palveluille että heidän henkilökohtaiselle panostukselleen nuoren hyväksi:

”Hän odottaa, että hänet esimerkiksi haettaisiin tänne vastaanotolle, ja sitä meidän ei mun mielestä pidä tehdä. Kyllä hänen pitää ihan kertakaikkisesti bussilla kyetä tulemaan. Hän on ilmoittanut, että hän ei halua ottaa tätä palvelua enää vastaan, että hän ei tätä tarvi, jos ei hän kuljetuspalvelua saa.” H2/1

Kamppailu nuoren tunnustuksesta tiivistyi työntekijöiden kuvauksissa kamppailuksi luottamussuhteen rakentumisesta. Työntekijät kokivat, että toimiva suhde nuoreen eteni alkuvaiheen haasteista vastavuoroisesti tunnustavaksi suhteeksi, jota kuvattiin muun muassa seuraavasti:

”Tietysti toivon ... että nuori voi meihin tukeutua ja turvautua asiassa kuin asiassa. Ja me tehdään, mitä voidaan. Jos ei pystytäkään, mietitään, mistä saadaan tarvittava apu ... ei voi sanoa virkamiehenä et ollaan varaajia, mutta vähän semmosta roolia tässä otetaan. Ja toivon, että konkreettisesti tasolla tarjotaan nuorelle käytännön apua erilaisissa asioissa, tukea, jotta päästään yli milloin mistäkin ongelmasta. Ihan hyvin, tykkään myös ajatella.” H2/5

Työntekijät siis kokivat tulevansa nuoren taholta tunnustetuksi, kun työskentelyä leimasi kokemus mahdollisuudesta auttaa sekä yhteisymmärrys työskentelyn tavoitteista ja keinoista.

Nuoren asianajajana palvelujärjestelmässä

Yhteistyösuhteissa jälkihuollon ulkopuolisiin palvelujärjestelmän toimijoihin työntekijät kamppailivat tunnustuksesta asiakkaina oleville nuorille, heidän tilanteilleen ja oikeudelleen saada tarvitsemiaan etuuksia ja palveluja. Kuvauksissa toistui toive siitä, että muut toimijat ymmärtäisivät jälkihuollon asiakkaina olevien nuorten tilanteita ja jälkihuol-

lon erityisyyttä. Näin kamppailu tunnustuksesta asiakasnuoria kohtaan yhdistyi työntekijöiden kamppailuun tunnustuksesta omalle työlleen.

Nuoria koskevat tunnustuskamppailut paikantuivat ennen kaikkea palvelujärjestelmän muiden toimijoiden tiedon ja ymmärryksen puutteeseen perhe- tai laitoshoidosta itsenäistyvien nuorten erityisistä tilanteista. Esimerkiksi lastensuojelun avo- ja sijaishuollon työntekijöiden toivottiin ymmärtävän siirtymävaihe paitsi hallinnollisena siirtymänä myös yhtenä nuoren elämänkulun merkittävimmistä vaiheista. Ongelmallisena pidettiin esimerkiksi sitä, jos tieto nuoren asiakkuuden siirtymisestä tavoitti jälkihuollon ammattilaiset vasta muutamaa päivää ennen nuoren 18-vuotispäivää.

Jälkihuollon työntekijöiden mukaan kaikilla muilla toimijoilla ei ollut riittävästi ymmärrystä myöskään nuorten traumaattisten kokemusten ja sijaishuoltohistorian tuottamasta tuen tarpeesta. Työntekijät kuvasivat kamppailevansa ymmärryksestä nuorta kohtaan esimerkiksi tilanteissa, joissa erilaisten asioiden hoitaminen oli nuorelle haastavaa, tai kun juuri 18 vuotta täyttäneen nuoren oli vaikea kiinnittyä palveluun:

”Me ollaan tekemisissä (ammattilaisten) kanssa, joilla ei ole ymmärrystä miksi (nuori) ei kykene toimimaan, miksi tarvii tukea. Heille täytyy paljon selittää ja selventää, että on tällösiä tilanteita ja että meidän täytyy vaan uskoa ja luottaa siihen, että kun menovaihe rauhoittuu, niin (nuori) on takaisin. Että älä lopeta asiakkuutta, tai pidetään taukoa ... Kyllä se vaatii meiltä työntekijänä, että pidetään (nuoren) puolia.” H1/4

Työntekijät kertoivat esimerkkejä siitä, kuinka esimerkiksi sosiaalipalveluissa, terveydenhuollossa, psykiatrian palveluissa, tukiasumisyksiköissä, kuntouttavassa työtoiminnassa, Kelassa ja TE-toimistossa saatetaan lähettää nuori pois todeten, ettei hän kuulu palveluiden piiriin. Jälkihuollon työntekijöiden mukaan he näkevät paljon vaivaa muistuttaakseen muita sekä nuoren tarpeesta että oikeudesta palveluihin. Osittain syynä oli palvelujärjestelmän muiden toimijoiden vetoaminen siihen, että nuori oli jo jälkihuollon asiakkuudessa:

”Kukaanhan ei halua ottaa niitä asiakkaakseen, esim. aikuissosiaalityö

niin kauan, kun heillä on jälkihuolto-oikeus, tämän on sitä jatkuvaa omien alueiden vartiointia.”TP2/2

Aineistossamme toistuivat kamppailukuvaukset siitä, keitä ja millaisia asioita ja ongelmia milläkin pirstaleisen palvelujärjestelmän sektorilla hoidetaan. Työntekijät kuvasivat haastaviksi ja nuoria eriarvoistaviksi tilanteet, joissa ajatellaan, että esimerkiksi jälkihuollon tukiasuminen vastaisi mielenterveyskuntoutusta. Eräs osallistujista kuvasi, miten jälkihuollon asiakkaina olevilla nuorilla ”pitäisi olla ohituskaista psykiatriaan ja terveydenhuollon palveluihin, että he pääsisivät pikemminkin matalammalla kynnyksellä sinne, eikä toisinpäin” (TP 5/4). Toisaalta eräs työntekijä muistutti, että ”ei se ole koko totuus, että aina on kurjuutta, aina joutuu odottamaan, tippuu pois ja ei pääse. Kyllä joillakin nuorilla myös ihan hyvin palvelut jatkuu” (H2/5).

Sen lisäksi, että nuorille on haasteellista saada heidän tarvitsemiaan perus- ja erityistason palveluja, jälkihuollon saatetaan odottaa hoitavan palvelutarpeet, joille ei löydy selkeää paikkaa palvelurakenteessa. Eräs työntekijä kertoi kamppailevansa lastensuojelun kanssa tilanteissa, joissa asiakkaana oleva nuori oli tullut vanhemmaksi:

”Lapsen asiahan ei varsinaisesti kuulu meille, ja kun on karsinoitua palvelua tietyllä tavalla, kun ei oikein kuulu mihinkään karsinaan, niin on vaikeaa. Siinä työntekijä joutuu aika paljon tekemään töitä sen eteen, että saa asiakkaansa palvelun piiriin johonkin toiseen karsinaan.”TP2/4

Työntekijät kertoivat kamppailevansa nuorten puolesta myös palvelujärjestelmän vaikeaselkoisuutta vastaan. He kuvasivat esimerkiksi työllisyys- ja etuuspalveluiden olevan ammattilaisillekin haastavia ja kertoivat tilanteista, joissa nuoret jätetään kyseisissä palveluissa vaille opastusta:

”Esimerkiksi (organisaatiossa) tarvittaisiin valtavaa opastusta ja koulutusta, me käydään viikoittain keskusteluja, jotka on aivan absurdeja ... He on niin kaukana meidän todellisuudesta ... Se aiheuttaa mulle ihan sydämentykytyksiä, kun yritän taistella asiakkaiden puolesta (organisaatiota) vastaan.”TP2/9

Lisäksi aineistossa kuvattiin palveluiden rajapintojen mutkikkaita tilanteita, kun kukaan ei esimerkiksi tiennyt, mille sektorille erääntyneen sähkölaskun maksaminen kuuluu. Jälkihuollon ammattilaiset tunnustivatkin myös oman osaamisensa rajat esimerkiksi työllisyys- ja terveydenhuollon palveluiden osalta ja toivoivat tästäkin syystä, että heidän asiakkaina olevat nuoret saisivat tarvitsemiaan, muiden asiantuntijaorganisaatioiden tuottamia palveluja.

Kamppailu tunnustetuksi tulemisesta merkittävän työn tekijänä

Asiakkaina oleviin nuoriin liittyvien tunnustuskamppailujen lisäksi jälkihuollon työntekijät kokivat tunnustuksen puutetta suhteessa erityisosaamiseensa ja työnsä arvoon. Lisäksi kaivattiin työn vaikuttavuuteen ja yhteiskunnalliseen merkittävyyteen liittyvää arvostusta. Tunnustuksen puute koettiin siten yhtäältä henkilökohtaisena, toisaalta jälkihuoltotyöhön yleisesti liittyvänä. Tämä näkyi esimerkiksi kuvauksissa jälkihuollon ammattilaisten työhön kohdistuvana arvostuksen puutteena yhteiskunnassa:

”Puhutaan ... että te ette tee tuottavaa työtä. Mun mielestä me tehdään erittäin tuottavaa työtä, että saadaan nuoret yhteiskuntaan opiskelemaan ja tekemään töitä. Musta se on erittäin tuottavaa, kun yksikin nuori saadaan sinne ... Myöskin nuoren itsensä kannalta.”TP2/4

Työntekijät kamppailivat paitsi jälkihuoltotyön asemasta hyödyllisenä työnä, myös jälkihuollon näkyväksi tekemisen puolesta. Työntekijät mielsivät jälkihuollon tuntemattomana alueena esimerkiksi sijais- tai avohuollon lastensuojelutyöhön verrattuna, mikä kietoutui kamppailuun jälkihuoltotyön erityisyyden tunnustamisesta. Erityisyys liittyi yhtäältä nuorten asemaan juridisesti aikuisina, usein vailla läheisverkostoa olevina ja paljon tukea tarvitsevinä nuorina, joille jälkihuollon työntekijä saattoi olla ainoa turvallinen aikuinen. Toisaalta jälkihuollon erityisyys määrittyi nuorten yksilöllisiin tarpeisiin perustuvana lähes rajattomana tukena. Tunnustusta kaivattiin jälkihuollolle monialaisena toimijana, mitä kuvattiin muun muassa seuraavasti:

”Tässä yhdistyy niin moni sosiaalityön ala ... on paljon tarttumapintaa esimerkiksi aikuissosiaalityöhön tai työikäisten palveluihin. ... Tarvitaan tuntemusta lastensuojelulaista ja lastensuojelun palveluista ... arjen pärjäämisessä ja kaikessa. Näiden kaikkien yhdistyminen. Ja totta kai ... päihde-, mielenterveys- ja toimeentuloon liittyvät asiat.” H2/6

Tukea oli tarvittu niin nuoren joutuessa rikoksen uhriksi tai läheisen kuollessa kuin liittyen arkisiin asioihin verhokiinnikkeiden ostamisesta lutikantorjuntaan. Jälkihuollon työntekijät kamppailivatkin sen puolesta, että muut palvelujärjestelmän toimijat arvostaisivat sitä, että he pystyvät tekemään töitä nuorten kanssa hyvin laajalla skaalalla. Toiveena oli, että työntekijät nähtäisiin sekä ammattitaidolla työtään tekevinä että nuorten puolella sydämellään olevina ammattilaisina ja että heidän työtään kunnioitettaisiin asiakkaita hyödyttävänä toimintana.

Henkilökohtaista tunnustuksen puutetta saatettiin kokea myös omassa organisaatiossa. Tyypillisesti tämä liittyi työntekijän oman harkintavallan kaventumiseen tai taloudellisten resurssien ja nuoren edun välisiin jännitteisiin. Seuraava lainaus kuvaa kamppailua esihenkilön tunnustuksesta työntekijän omalle asiantuntemukselle:

”Esimiestasolla määritellään sitä, mitä nuori tarvitsee ... Pitäisi ajatella vähän eri lailla ja antaa (työntekijälle) lupa tehdä pitkiä sopimuksia. Kuitenkin työntekijä useimmiten tuntee (nuoren), mutta on helppo johtavien ja päälliköiden sanoa ja kritisoida että miksi näin.” H1/1

Jälkihuollon ammattilaiset kuvasivat kuitenkin saavansa myös arvostusta, ymmärrystä ja hyväksyntää työlleen:

”Koen usein, että työkavereiden kesken ymmärretään toisiamme tosi hyvin ... En ole ikinä joutunut selittelemään tiimille miksi toimin tällä tavalla, ne ymmärretään kyllä. Enkä ole joutunut ihmettelemään muidenkaan ratkaisuja. Jokapäiväisessä työssä saa hyväksyntää omalle työlle työkavereilta. Muidenkin yhteistyötahojen kanssa ... on hyvin samansuuntaiset näkemykset asiakkaan asioista.” H2/6

Lainauksessa kuvatus työyhteisön ymmärryksen lisäksi työntekijät kertoivat arvostuksesta omissa lähiverkostoissaan sekä esimerkiksi valtakunnallisissa sosiaalialan työhön liittyvissä yhteisöissä ja verkostoissa.

Tunnustuskamppailut työn vaativuuden tekijänä

Tutkimuksemme kuvaa aineistonkeruuseen osallistuneiden jälkihuollon työntekijöiden ajatuksia työstään, sen vaativuudesta ja reunaehdoista sekä tarpeesta tulla nähdyksi ja kuulluksi merkityksellisen ja arvostetun työn tekijöinä. Jälkihuollon sosiaalityön vaativuus ja sen edellyttämä erityinen asiantuntemus onkin jäänyt vaille tunnustusta viimeaikaisessa poliittisessa keskustelussa esimerkiksi jälkihuollon ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen madaltamisesta (Helsingin Sanomat 2024). Lisäksi työn pitkän tähtäimen merkitys on tullut aliarvioituksi, kun jälkihuollon palveluihin oikeutettujen nuorten yläikärajaa on laskettu (Korkiamäki & Saukkola 2023). Myös asiakasmitoitusten poikkeaminen muusta lastensuojelutyöstä kyseenalaistaa työn vaativuutta. Jälkihuollon sosiaalityön tekijät kamppailevat päivittäin asiakkaidensa, asiakkaiden sosiaalisten verkostojen, työtovereidensa ja esihenkilöidensä, yhteistyökumppaneiden ja yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin kanssa ymmärryksestä työlleen. Jo yksin tämä tekee työstä vaativaa.

Tutkimukseemme osallistuneet jälkihuollon työntekijät työntekijät kuvasivat yhteiskunnan ja sen edustaman palvelujärjestelmän heidän työlleen osoittamaa tunnustuksen puutetta. Osittain tämä tunnustuksen puute tuntui koskettavan henkilökohtaista ammatti-identiteettiä (ks. Ikäheimo 2008; Niemi 2020; Särkelä 2020). Näin oli erityisesti silloin, kun oma asiantuntemus sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren elämän ja tuen tarpeen asiantuntijana ei tullut tunnistetuksi tai arvostetuksi. Toisinaan taas kamppailu tunnustuksesta kohdistui jälkihuoltotyöhön yleisemmin. Työkentän laajuus ja monialaisuus, sen samanaikainen rajattomuus ja rajallisuus, jäivät jälkihuollon työntekijöiden mukaan monesti vaille tunnustusta. Tämä näkyi niin jälkihuoltoon kohdistuvina ylimi-toitettuina odotuksina kuin työtä rajaavina ja sen optimaalista toteutusta estävinä reunaehtoina.

Yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän toimijoiden lisäksi jälkihuollon työntekijät kaipaivat tunnustusta asiakkaana olevilta nuorilta. Aiemman

tutkimuksen osoittamana jälkihuoltotyön vaativuus liittyy keskeisesti nuorten ongelmallisiin tilanteisiin ja siirtymävaiheen haastavaan ajoittumiseen nuoren elämässä (esim. Syme & Hill 2017; Oterholm 2018; Kääriälä 2020). Työntekijän näkeminen aidosti välittävänä avun tarjoajana voi olla nuorelle vaikeaa, minkä tutkimuksemme osallistuneet työntekijät kokivat tunnustuksen puutteena. Tosin tällöinkin syyt nuorten kanssa työskentelyn ongelmiin paikannettiin pääasiassa palvelujärjestelmän toimimattomuuteen, kuten nuoren vaikeuteen saada apua ja tukea erityisiin elämänhaasteisiinsa. Kamppailua nuorten kanssa sävytti siis ajoittaisesta turhautumisesta huolimatta *sympatia* asiakasnuoria kohtaan. Yhtenä yleisimmistä tunnustuskamppailuista, joita jälkihuollon työntekijät arkisessa sosiaalityössään käyvät, voidaankin pitää kamppailua tunnustuksesta asiakasnuorille. Asiakkaiden asianajajana toimimista on yleisestikin pidetty yhtenä sosiaalityön keskeisistä tehtävistä (Juhila 2006), mutta jälkihuollon sosiaalityössä se tuntuu nousevan keskeisimmäksi työtä määrittävistä arkisista kamppailuista. Vastaavia havaintoja on tehty etsivän nuoriso- ja sosiaalityön kontekstissa (Juvonen 2015).

Tiivistäen voimme todeta, että aineistomme perusteella jälkihuollon sosiaalityötä keskeisesti määrittävät tunnustuskamppailut paikantuvat nuoren kanssa tapahtuvaan henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen, toimimiseen monialaisessa palvelujärjestelmässä sekä laajempaan yhteiskunnalliseen ja julkiseen keskusteluun. Kaikissa näissä konteksteissa jälkihuollon sosiaalityön tekijät kaipaavat tunnustusta asiantuntevalle ammatilliselle toiminnalleen, jälkihuoltotyön luonteelle ja arvolle yleisesti sekä ammattipersonalleen uskottavana ja asiakasnuorista aidosti välittävänä ihmisenä. Lisäksi työtä sävyttää kamppailu oman ammattieettisen ideaalin kanssa. Näkemys laadukkaasta jälkihuoltotyöstä ja syvälinen ymmärrys nuorten tilanteista ja tarpeista ilmenee haluna tehdä työtä nuorilähtöisesti järjestelmäkeskeisyyden sijaan. Tätä työn ulkoisten reunaehtojen ja ammatillisen etiikan välistä ristiriitaa on pidetty yhtenä sosiaalityön vaativuutta lisäävänä tekijänä (esim. Mänttari-Van der Kuip 2013).

Osittain jälkihuollon työntekijöiden tunnustuskamppailut rakentui-
vat myös vahvoista mielikuvista siitä, millaisella orientaatiolla ja millä tavoin muualla palvelujärjestelmässä toimitaan ja millaisia odotuksia jälkihuoltoon ja sen työntekijöihin kohdistuu. Näillä mielikuvilla saattaa

olla merkitystä sille, millaiseksi yhteistyö muodostuu (ks. Oterholm & Paulsen 2018). Tunnustussuhteiden ja -kamppailujen vastavuoroisuuden ymmärtämistä voidaankin pitää tärkeänä monialaisessa toimijaverkostossa toimittaessa.

Kamppailemisesta puhuttaessa on hyvä muistaa, että tunnustusteoreettisesta näkökulmasta kamppailussa ei aina ole kyse kielteisenä määrittyvästä taistelusta jotakin vastaan. Vaikka tunnustuskamppailut tyypillisesti saavat alkunsa väärintunnustamisen kokemuksista (Honneth 1995) – tunteesta, ettei tule arvostetuksi tai ymmärretyksi haluamallaan tavalla – arkisimmillaan kyse on jokapäiväisistä ja toistuvista neuvotteluista, joita sosiaalialan asiakastyötä tekevät käyvät sujuvan vuorovaikutuksen mahdollistamiseksi (Ikäheimo 2008). Monesti kamppailun seuraukset ovat myönteisiä: vuorovaikutuksessa rakentuu yhteisymmärrys työn tavoitteista ja keinoista sekä vastavuoroinen kokemus mahdollisuudesta auttaa ja tulla autetuksi. Tällaiset tunnustetuksi tulemisen kokemukset ovat välttämättömiä myönteisen ammatti-identiteetin ja yhteiskunnallisen toimijuuden rakentumiselle (ks. Korkiamäki ym. 2016, 16).

Tunnustusteorioiden valossa jälkihuollon sosiaalityölle tyypillisiä tunnustuskamppailuja on mahdollista paikantaa suhteessa Honnethin (1995) määrittämiin tunnustussuhteiden elementteihin ja konteksteihin lähisuhteissa tapahtuvana, yhteisöllisenä ja yhteiskunnallisena kamppailuna tunnustuksesta. Tällöin työntekijöiden nuorilta kaipaamaa tunnustusta voidaan tarkastella mikrotason lähisuhteessa tapahtuvana tunnustuskamppailuna. Yksilön ja ryhmän oikeuksien puolesta työntekijät sen sijaan kamppailevat ennen kaikkea toimiessaan nuoren asianajajina palvelujärjestelmässä. Yhteisöllistä osallisuutta vahvistavasta sosiaalisesta arvostuksesta heidän voidaan katsoa kamppailevan osana yhteiskunnallista ja poliittista ilmapiiriä ja sen heidän työlleen tuottamia resursseja ja reunaehtoja. (Ks. Laitinen 2011; Niemi 2020.)

Pidämme tällaista jaottelua kuitenkin jälkihuollon sosiaalityötä yksinkertaistavana. Mikrotasolla nuorten kanssa käydyt tunnustuskamppailut heijastavat niin nuorten asemaa palvelujärjestelmässä kuin yhteiskunnan jälkihuollon sosiaalityöhön kohdistamaa yleistä arvostusta (ks. Huttunen 2020). Lisäksi on vaikea erottaa, milloin kamppailu koetaan henkilökohtaisena, omaan ammatilliseen identiteettiin ja persoonaan kohdistuvana, ja milloin sitä käydään asiakkaiden tai tärkeänä pidetyn työn tai

toiminnan puolesta. Kyse on tunnustuksen tarpeesta niin yksittäiselle sosiaalityön tekijälle, jälkihuollon sosiaalityölle kuin sosiaalityön profesiolle ja asiakkaille.

Työn henkilökohtaisuus ja persoonallisuus on elementti, joka jälkihuollon sosiaalityössä, yhtä lailla kuin muussa sosiaalityön asiakastyössä, on väistämättä läsnä. Sosiaalityölle leimallisesti ammatillinen toiminta liimautuu erottamattomaksi osaksi työntekijän inhimillistä ymmärrystä ja arvostusta kaipaavaa minuutta. Tämän arkisen ja ehkä usein tiedostamattoman kamppailun käyminen saattaa haastaa sosiaalityön tekijöiden jaksamista ja motivaatiota. Toisaalta se voi saada työssä onnistumisen kokemukset tuntumaan henkilökohtaisesti poikkeuksellisen palkitseviltä. Inhimillinen kamppailu tunnustuksesta on sosiaalityön vaativuutta lisäävä elementti, jonka tiedostamisesta voi olla hyötyä niin kokeneille kuin uraansa aloittaville sosiaalityön tekijöille.

Kirjallisuus

- Bečević, Zulmir & Höjer, Ingrid (2024) Examining narratives of Swedish care-leaving bureaucracy from a lived citizenship perspective: framing the problem in political terms. *European Journal of Social Work*, 1–14.
- Eronen, Tuija (2013) Viisi vuotta huostaanotosta – Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Helsingin Sanomat (2024) Sosiaalityön kelpoisuusehdoista on pidettävä kiinni. Lukijan mielipide. 19.5.2024, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010379106.html> Luettu 26.3.2025.
- Hirschovits-Gerz, Tanja & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Weckroth, Niina (2023) (toim.) Kohti laadukasta aikuistumisen tukea: Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hirvonen, Onni (2020) Johdanto: tunnustuksen filosofia ja politiikka. Teoksessa Onni Hirvonen (toim.) Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9–24.
- Holt, Stephanie & Kirwan, Gloria (2012) The “key” to successful transitions for young people leaving residential child care: The role of the keyworker. *Child Care in Practice* 18 (4), 371–392.
- Honneth, Axel (1995) The struggle for recognition. The moral grammar of

- social conflicts. Cambridge: Polity Press.
- Huttunen, Raimo (2020) Fraserin vaihtoehto Honnethin tunnustuksen monismille. Teoksessa Onni Hirvonen (toim.) Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 171–185.
- Ikäheimo, Hannu (2008) Sosiaalisuus ja epäsosiaalisuus sosiaalityössä. Teoksessa Petteri Niemi (toim.) Sosiaalityön normatiivinen perusta. Helsinki: Gaudeamus, 13–33.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.
- Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen – nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina & Häkli, Jouni (2016). Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 17, 9–34.
- Korkiamäki, Riikka & Saukkola, Saara (2023) Aikuistumisen tuen ei pitäisi perustua tiukkoihin ikärajoihin. Helsingin Sanomat, Vieraskynä. 25.10.2023, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009943599.html> Luettu 26.3.2025.
- Koskinen, Heikki (2020) Tunnustusteorian uusimmat suuntaukset. Teoksessa Onni Hirvonen (toim.) Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 153–170.
- Kääriälä, Antti (2020) Always a step behind? Educational and employment transitions among children in out-of-home care. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laitinen, Arto (2011) Axel Honneth: Yhteiskunta, kritiikki, tunnustussuhteet. https://www.researchgate.net/publication/323572470_Axel_Honneth_yhteiskunta_kritiikki_ja_tunnustussuhteet Luettu 26.3.2025.
- Laki lastensuojelulain muuttamisesta 28.12.2023/1283.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- McBride, Cillian (2013) Recognition. Cambridge: Polity Press.
- Mänttari-Van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? Yhteiskuntapolitiikka 78 (1), 5–19.
- Niemi, Petteri (2020) Tunnustussuhdeteoria sosiaalityössä. Teoksessa Onni Hirvonen (toim.) Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 271–287.
- Oterholm, Inger (2018) Limitations of aftercare. Nordic Social Work Research 8 (1), 43–53.
- Oterholm, Inger & Paulsen, Veronika (2018) Young people and social workers' experience of differences between child welfare services and social services. Nordic Social Work Research 8 (1), 19–29.

- Pirhonen Jari (2015) Tunnustaminen ja sen vastavuoroisuus vanhustyössä. *Gerontologia* 29 (1), 25–34.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (2004) Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Sennett, Richard (2004) Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere: Vastapaino.
- Syme, Audrey & Hill, Malcolm (2017) Professionals' perceptions of the rocky routes to successful outcomes for young people in a children's residential school. *Child & Family Social Work*, 22 (1), 185–194.
- STM (2019) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Särkelä, Arvi (2020) Tunnustuksen patologiat. Teoksessa Onni Hirvonen (toim.) *Tunnustuksen filosofia ja politiikka*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 115–134.
- Taylor, Charles (1992) Multiculturalism and the politics of recognition. Teoksessa Amy Gutmann (toim.) *Multiculturalism and the politics of recognition*. Princeton: Princeton University Press.
- Lastensuojelun käsikirja (2024) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jal-kihuolto> Luettu 26.3.2025.
- Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu (2012) Itsenäistyminen elämänvaiheena: Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä.
- Valset, Kirsti (2018) Investigating the link between school performance, after-care and educational outcome among youth ageing out of foster care: a Norwegian nationwide longitudinal cohort study. *Nordic Social Work Research* 8 (1), 1–14.
- Vierula, Tarja & Korkiamäki, Riikka & Saukkola, Saara & Pakarinen, Tuija & Pohjolainen, Auli & Vanhatalo, Nina & Eronen, Tuija (2024) Aikuistuvan nuoren lähtö julkisesta kodista – Sijaishuollosta itsenäistymisen tapoja. Teoksessa Johanna Kiili, Anne-Mari Jaakola, Merja Anis, Tuuli Lamponen & Elina Stenvall (toim.) *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 71–89.
- Weiste, Elina & Käpykangas, Sari & Uusitalo, Lise-Lotte & Stevanovic, Melisa (2020) Being heard, exerting influence, or knowing how to play the game? Expectations of client involvement among social and health care professionals and clients. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17 (16), 5653.